

לכבוד הרב יצחק מאיר מורגנשטרן שליט"א

הנה אם כי יודע אני מיעוט ערכי ושפלותי, אך במקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב, וכאן שיש חילול ה' גדול ועצום בכל העולם אי אפשר לשתוק, ואענה בקיצור, כי יש כאן שלושה התירים מדוע אין כאן איסור לשון הרע כשמפרסמים ברבים את רשעותו של אליעזר ברלנד כדי שיתרחקו ממנו ולא יחזיקוהו לצדיק:

א. כתב החפץ חיים בכלל ד': 'כל אלו הדינים שכתבנו הוא דוקא באיש אשר מנהגו ודרכו להתחרט על חטאיו, אבל אם בחנת את דרכו, כי אין פחד אלהים לנגד עיניו ותמיד יתייצב על דרך לא טוב, כמו הפורק מעליו עול מלכות שמים או שאינו נזהר מעבירה אחת, אשר כל שער עמו יודעים שהיא עבירה, דהיינו בין שאותה העבירה, שהוא רוצה לגלות, עשה החוטא כמה פעמים במזיד או שעבר במזיד כמה פעמים עבירה אחת המפורסמת לכל שהיא עבירה, אם כן מוכח מינה שלא מחמת שגבר יצרו עליו עבר על דברי ה' כי אם בשרירות לבו הוא הולך, ואין פחד אלהים לנגד עיניו, לכן מותר להכלימו ולספר בגנותו בין בפניו ובין שלא בפניו. ואם הוא יעשה מעשה או ידבר דבר, ויש לשפטו לצד הזכות ולצד החוב, צריך לשפטו לצד החוב, אחרי שנתחזק לרשע גמור בשאר עניניו, וכן אמרו רבותינו "לא תונו איש את עמיתו", עם שאתך בתורה ובמצות, אל תונוהו בדברים, ואשר לא שת לבו לדבר ה', מותר להכלימו במעלליו ולהודיע תועבותיו ולשפוך בוז עליו, ועוד אמרו: מפרסמין את החנפים מפני חלול ה', וכל שכן אם הוכיח אותו בזה ולא חזר, דמותר לפרסמו ולגלות על חטאיו בשער בת רבים ולשפוך בוז עליו, עד שיחזור למוטב, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף פרק ו' מהלכות דעות (הלכה ח'). עכ"ל. ובכלל ח' כתב החפץ חיים דוגמא מהי עבירה המפורסמת לכל שהיא עבירה – כגון עריות, ועוד כתב שם שלא רק שמותר לפרסמו ולגנותו, אלא היא מצוה, כמו שנאמר "משנאיך ה' אשנא ובתקוממך אתקוטט".

אם כן מבואר שאף אם לא הוכיחוהו מותר לפרסמו ולהודיע תועבותיו, וכל שכן כאן שכידוע הר"ר צבי צוקר שליט"א והר"ר יום טוב חשין שליט"א הוכיחוהו על מעשיו לפני כארבע שנים, ועשה עצמו כחוזר בתשובה, ולאחר מכן במקום להודיע כי אכן חטא ומפסיק לקבל נשים ברח לחו"ל והמשיך שם באביזריהו דגילוי עריות בפרהסיא.

ומה שכתבתם לתרץ על זה, כי הדבר מפורסם לכל שאליעזר ברלנד הוא אדם ירא שמים ומתמיד בתורה ועובד את ה' מנעוריו, וכל טעותו הן בדעות והן במעשיו, הרי כל זה בא מטעותו בדברי תורה, וכמו שכל המתנגדים יודעים היטב, שאפילו לפי דבריהם אין לאדם כזה דין אפיקורס אלא כטועה.

הנה כבר מבואר באריכות בקונטרס "ובערת הרע מקרבך" שאדם זה מלכתחילה היה בעל עבירה, וכמו שהעיד ברבים הרה"ח ר' אליהו גודלביסקי שליט"א שהיה מקורב אליו לפני 43 שנים, שכבר אז היה משקר בלי סוף, וממון של חבירו לא היה חשוב בעיניו, וכידוע ומפורסם שכבר לפני 25 שנים תבעוהו הרה"ח ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א והרה"ח ר' משה קרמר שליט"א והרה"ח ר' נתן צבי קעניג זצ"ל לבי"ד של העדה החרדית על דברי אפיקורסות שאמר, אחרי שהוכיחוהו כמה פעמים, וכן ידוע הדברים החריפים שאמר עליו הרה"ח ר' לוי יצחק בנדר זצ"ל, וכן הרה"ח ר' משה קרמר מעיד בשם ר' נתן צבי קעניג זצ"ל שכבר לפני ארבעים שנה תפסוהו משמרת הצניעות בבני ברק במעשים חמורים ביותר, וכן הרה"ח ר' אברהם יצחק מרמלשטין שליט"א מעיד ששמע מהרה"ח ר' נתן צבי קעניג זצ"ל שהוא מנוול באופן הירוד ביותר, וכן מבואר שם בקונטרס הנ"ל הגזילות הרבות שעשה, וכן הרציחות שעשה לפני שלושים שנה שיש על כך עדויות ברורות, וכן הוראות חמורות שלו כבר מלפני ארבעים שנה ועד היום בעיני הנהגת הבית למאות אנשים שגרמו במישרין למכשולות רבים בעוון החמור שבתורה וד"ל, ואלו רק דוגמאות קטנות על קצה המזלג, ובידי העסקנים עשרות ומאות סיפורים ועובדות מצמררות של עבירות ופרצות חמורות והנהגות קלוקלות ומוכנים לבוא להעיד על כך בכל בית דין, וממילא אין לאדם זה שום חזקת כשרות, לא רק של עובד ה', אלא אפילו לא של אדם כשר וירא שמים.

ומלבד זאת אפילו נאמר שבאמת היה מוחזק לירא שמים ועובד ה', הרי מבואר בחפץ חיים שמי שעובר על דבר שידוע לכל שהוא עבירה, כגון איסורי עריות, מצוה לגנותו ולבזותו, כי הוא רשע, ולמה לא חילק החפץ חיים בין אם הוא טועה בדברי תורה או לא, אלא פשוט וברור לכל מי שדעת בקדקדו שזה גופא בא החפץ חיים לומר,

שבדבר שאין ידוע לכל שהוא עבירה שיין לומר שהוא טועה בדברי תורה, אבל בדבר שידוע לכל שהוא עבירה כגון עריות, אין שיין כלל לומר שהוא טועה בדברי תורה, וזה אפילו בסתם אדם, קל וחומר במי שלשיטתכם הוא תלמיד חכם, אם כן בודאי אין שיין לומר שיטעה בדברים כאלו שהם חמורות שבחמורות וביהרג ואל יעבור, ולומר דבר כזה ששיין לטעות ולומר על חמורות שבחמורות שהם מותרים על פי התורה, הרי זה גובל באפיקורסות ושבטאות, (וכמו שכתב בתולדות יעקב יוסף פרשת אחרי שמי שאומר שמותר לצדיק לעבור עבירות במזיד כדי להעלות ניצוצות וכדומה זהו כפירה גמורה), במחילה ממעכ"ת על דברים חריפים אלו, כי במקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב.

ואדרבה ואדרבה, אם באמת אדם זה ותלמידיו הם טועים בדברי תורה ואומרים שמותר לעבור עבירות בשביל תיקונים וכדומה, הרי המצוה גדולה עוד הרבה יותר לצאת נגדם בפרהסיא, כי זהו כבר אפיקורסות וכפירה ולא רק רשעות, שבאים לשבש ולסלף את התורה כשיטה ודרך, וכשבתי צבי בשעתו, ודבר זה יכול לגרום נזק עצום לדורות אם לא יצאו נגד זה בכל חומר הדין.

ומה שהבאתם שתלמיד חכם גדול שסרח מכסין עליו, הנה מבואר בשו"ע יו"ד סימן של"ד: "חכם זקן בחכמה, או אב בית דין שסרח, אין מנדין אותו בפרהסיא, אבל יכולים להלקותו, ואי סני שומעניה כגון שמתעסק בספרי אפיקורוסין ושותה במיני זמר, או שחביריו מתביישין ממנו ושם שמים מתחלל על ידו, משמתנין ליה", וכאן אין מדובר כלל בחכם זקן בחכמה, כי ידוע לכל שומעי שיעוריו שאין אצלו שום דבר ברור ומבורר, והכל גיבובי דברים ועובר מענין לענין, ואין שום מאמר תורני או תשובה הלכתית שכתב. ואפילו אם היה חכם זקן בחכמה, הרי כאן אין סני שומעניה גדול מזה שמחלל שם שמים בכל העולם, וכל כלי התקשורת בכל העולם פרסמו את מעשיו המכוערים והנבזים.

ועוד דהנה הב"ח ביו"ד סימן שלד כתב: "מה שכתב אבל יכולים להלקותו. פירוש אפילו בפרהסיא מלקין אותו, וכדאמר רב פפא לשם תיתי לי דלא שמתי צורבא מרבנן מעולם, אלא כי קא מיחייב צורבא מרבנן שמתא היכי עביד כי הא דבמערבא מימנו אנגיזא דצורבא מרבנן ולא מימנו אשמתא, ודקדק רבינו שכתב אבל יכולים להלקותו כלומר אם נראה לבית דין דלא נתקן הפירצה במה שאמרו לו בצינעא הכבד ושב בביתך וצריכין לפרסם העונש יכולים להלקותו בפרהסיא". עכ"ל. וממילא כאן אפילו אם היה זקן בחכמה, ואפילו לא היה כאן היתר של סני שומעניה, מכל מקום כיון שלא נתקן הפרצה כלל במה שהוכיחוהו בצנעא וממשיך במעשיו והוא ואנשיו אנשים אלימים ולא רצו כלל לבוא לבי"ד להתדיין בענין, וממילא אין ברירה כדי לתקן הפרצה אלא לפרסם הדבר בפרהסיא, וכל הדין שמכסין עליו הוא רק כשאפשר לתקן הפרצה בלי לפרסם הדבר.

ב. ההיתר השני מדוע אין כאן איסור לשון הרע, כי הנה כתב החפץ חיים בכלל ד': 'אם רואה אדם באחד מידה מגונה, כגון, גאווה או כעס או שארי מידות רעות או שהוא בטלן מתורה וכיוצא בזה, נכון לו לספר דבר זה לבנו או לתלמידיו, ולהזהירם שלא יתחברו עמו, כדי שלא ילמדו ממעשיו, כי העיקר מה שהזהירה התורה בלשון הרע, אפילו על אמת, הוא אם כונתו לבזות את חבירו ולשמוח לקלונו, אבל אם כונתו לשמור את חברו שלא ילמד ממעשיו פשוט דמותר ומצוה נמי איכא'.

אם כן כאן שכל כוונתנו היא לא לשמוח לקלונו אלא לשמור את הרבים שלא ילמדו ממעשיו, ובפרט שכאן אין המדובר בסתם אדם אלא באדם הנקרא רב וצדיק גדול, הרי בודאי יש חיוב גמור להתריע ולהודיע שלא ילמדו ממעשיו, ומה עוד שהחפץ חיים מדבר במידות מגונות, וכל שכן כאן שמדובר בחמורות שבחמורות, ביהרג ואל יעבור.

ג. ההיתר השלישי מדוע אין כאן איסור לשון הרע, כי כתב החפץ חיים בכלל י': 'אם אחד ראה אדם שעשה עוולה לחבירו, כגון שגזלו או עשקו או הזיקו, בין אם הנגזל והנזק יודעים מזה או לא. או שביישו, או שציערו והונה אותו בדברים. ונודע לו בבירור, שלא השיב לו את הגזילה ולא שילם לו את נזקו ולא ביקש פניו להעביר לו על עונו, אפילו ראה דבר זה ביחיד, יכול לספר הדברים לבני אדם כדי לעזור לאשר אשם לו ולגנות המעשים הרעים בפני הבריות', ומבואר שם שזהו רק כשמתכוון לתועלת.

והנה כאן בעניינינו שרשע זה גוזל ועושק אנשים בהבטחות שווא שאם יביאו לו סכומים עצומים ירפא ויושיע אותם, וגם נותן הדרכות חמורות נגד התורה, והוראות מטורפות, וגם עובר על אביזרייהו דגילוי עריות באופן של התעללות ופגיעה, ועושה מעשים מכוערים ומושחתים ביותר (כמבואר בכתבי האישום שהודה בהם), שגם אצל חילונים וגויים הם עבירות פליליות חמורות ביותר מצד המוסר האנושי, הרי בודאי שיש מצוה לעזור לבני אדם שלא ינזקו ממנו, ולפרסם ברבים את מעשיו כדי שיתרחקו ממנו. ובפרט שיש כאן ענין נורא של חילול ה', שהחילונים אומרים שמזה שרב גדול עושה מעשים כאלו והודה בהם בבית המשפט וציבור החרדים אינם מוחים בו ואינם יוצאים נגדו הרי זה מוכיח שמסכימים למעשיו.

ועתה נבוא לדון לענין מה שכתבתם על דברי האפיקורסות שאומר, הנה לפי המבואר לעיל אף אם אין לו דין אפיקורס ונאמר כדבריכם שהוא טועה, הרי יש מצוה גדולה לפרסם שאלו דברי טעות וכפירה, כדי שידעו להתרחק מלשמוע את דבריו ולהאמין לדבריו, כמבואר לעיל שלתועלת יש מצוה להזהיר להתרחק מאדם כזה. ובפרט שיש בזה נזק גדול לדורות, שיאמרו שצדיק גדול אמר את הדברים האלו, ולא מיחו בו ברבים, אם כן זה ראיה שהדברים נכונים ח"ו.

ואמנם מלבד זאת בעצם הדברים שטענתם שאין לו דין אפיקורס, מה שהבאתם מדברי הרמב"ם בהלכות ממרים פ"ג הלכה ג', שם כתב הרמב"ם לענין ההלכה שיש על אפיקורס שמורידין ולא מעלין, ועל זה כתב הרמב"ם: 'בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס, ואע"פ ששמע אח"כ שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם, כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו לפיכך ראוי להחזיר בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה'. והחזו"א ביו"ד סימן ב' אות כ"ח כתב דבר זה לענין מצות יבום, ואמנם זהו לענין מי שגדל מנעוריו בחינוך של אפיקורסות, שאז הוא תינוק שנשבה, וגם קשה להוכיחו, כי הורגל מנעוריו בעבירות, אבל אדם זה גדל בישיבות חרדיות מובחרות, ואם כן אין שייך בו כלל ענין תינוק שנשבה, ובודאי ששייך בו ענין תוכחה, כמו בכל אדם חרדי שעובר על עבירה שצריך להוכיחו. ואם היה שייך להחזירו בתשובה בדרכי שלום בודאי היינו עושים זאת, אך אחר שניסו בכמה אופנים ולא הצליחו אין ברירה אלא לפרסמו ברבים כדי שיתרחקו ממנו.

ולענין בני קהילתו, אפילו נאמר שאין לבני קהילתו דין של אפיקורסים אלא של מוטעים, אין זה סותר לכך שמצוה להכריז בשער בת רבים שרובם מדבר דברי אפיקורסות כדי שיתרחקו ממנו, וכדי שאנשים אחרים לא יתקרבו אליו. וזה היתה כל מטרת הכנס, ולא חס ושלום כדי לבזות את קהילתו, וכפי שיוצאים בחריפות נגד החילונים ומעשיהם אף שיש להם דין תינוק שנשבה, כדי להתרחק מהם, ואין זה סותר למה שיש מצוה להחזירם בתשובה ולהוכיח להם שהם טועים. ואדרבה אם מוטעים הם יש חיוב גדול יותר לכל הרבנים להודיע ולפרסם שאלו דברי אפיקורסות, כדי שיחזרו בהם מטעותם.

כה דברי הקטן והשפל

בער ולא איש

המשתדל במקום שאין איש

יהושע גרוס

מח"ס מערכת הטהרה וליקוטי מוהר"ן המתיבתא